

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Желязка Димитрова Райкова,
Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

по: област на висше образование: 1. Педагогически науки
професионално направление: 1.3. Педагогика на обучението по...
докторска програма: Методика на обучението по биология

Автор: Бисер Сашков Станиславов

**Тема: WEB-БАЗИРАНО ОБУЧЕНИЕ ЗА ЗДРАВΟΣЛОВЕН НАЧИН НА ЖИВОТ ПО
БИОЛОГИЯ И ЗДРАВНО ОБРАЗОВАНИЕ В 8. КЛАС**

**Научни ръководители: доц. д-р Маргарита Йорданова Панайотова и гл. ас. д-р Златка
Петкова Ваклева**

1. Общо описание на представените материали

Със заповед № РД – 21 – 1038 от 09. 06. 2022 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ съм определен за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема: *Web-базирано обучение за здравословен начин на живот по биология и здравно образование в 8. клас*, за придобиване на образователната и научна степен „доктор“.

Представеният от докторанта комплект материали на хартиен и електронен носител е в съответствие с Чл.36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ „Паисий Хилендарски“ и включва следните документи:

- молба до Ректора на ПУ „Паисий Хилендарски“ за разкриване на процедурата за защита на дисертационен труд;
- автобиография в европейски формат;
- протокол от катедрения съвет, свързан с докладване на готовността за откриване на процедурата и с предварително обсъждане на дисертационния труд;
- дисертационен труд;
- автореферат;
- списък на научните публикации по темата на дисертацията;
- копия на научните публикации;

- декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи;
- справка за спазване на специфичните изисквания на Биологическия факултет.

Сравнението с националните минимални изисквания за област 1. Педагогически науки
Професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по ... според Постановление № 122 от 29 юни 2018 г. за изменение и допълнение на Правилника за прилагане на Закона за развитието на академичния състав в Република България, приет с Постановление № 202 на Министерския съвет от 2010 г. показва следното:

- Група А – 50 т. – Дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „Доктор“;
- Група Г – 32,5 т. – 6 статии, публикувани в научни издания, реферирани извън индексираните база данни.

Общият брой точки *удовлетворява минималните национални изисквания*. Не съм установила следи от плагиатство и нерегламентирани заимствания от други научни изследвания и/или публикация.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Бисер Станиславов е роден през 1971 г. в гр. Русе. През 1995 г. се дипломира като магистър (учител по биология и химия) в СУ „Св. Климент Охридски“. След дипломирането си работи като учител по биология, по химия и по Човекът и природата в различни средни училища в София и в Русе. Многогодишният му опит като учител е условие за дълбоко разбиране на състоянието и проблемите в обучението по биология и здравно образование в българското училище. Стремещът за професионално развитие на Бисер Станиславов е видим от големия брой квалификационни курсове и специализации (20 бр.), които завършва. В периода 08. 2018 – до 07.2021 г. е редовен докторант към катедра „Ботаника и биологическо образование“, Биологически факултет на ПУ „Паисий Хилендарски.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Темата на изследването е актуална и е свързана с развитието на ключовите компетентности, които са в центъра на образователните системи в европейските страни и с необходимостта от интеграция на съвременните информационно комуникационни технологии с училищното образование. В условията на пандемията Covid19 и последващия ѝ период се ограничиха възможностите за присъствено обучение във всички звена на образователната система, което я постави в нова предизвикателна и непозната среда. Това поражда необходимост от педагогически изследвания в тази област. Изборът на темата на дисертацията

е много добре аргументиран от докторанта и е отражение на две силно изразени тенденции в развитието на българската образователна система – формиране и развитие на ключови компетентности и интернет обвързаната дигитализацията на учебния процес. Липсата на подобни изследвания в областта на обучението по природни науки и по-конкретно биология и здравно образование, определя изследването като навременно и с дисертационен характер.

Докторантът насочва научните си търсения към предизвикателствата при формиране и развитие на две ключови компетентности – дигитална компетентности и умение за подкрепа на устойчиво развитие и за здравословен начин на живот и спорт чрез web-базирано обучение по биология и здравно образование в 8. клас.

Изследователската концепция е описана с необходимата яснота и точност. Формулировката на обекта, предмета, целта, изследователските задачи и хипотезите е направено с необходимата компетентност и показва подготвеността на докторанта да провежда научно педагогическо изследване. Поставената цел е реалистична и се отнася до изработване на конструиране на модел на Web-базирано обучение за формиране на компетентности за здравословен начин на живот на учениците и да се провери експериментално неговата ефективност в учебния процес по Биология и здравно образование в 8. клас.

4. Познаване на проблема

Теоретичният обзор е представен в Първа глава, като обширно и качествено са разгледани основни изследователски понятия и концепции. Много добро впечатление прави анализът на същността, мястото и значението на web-базираното обучение. Умело са използвани достатъчно на брой класически и съвременни библиографски източници и е проведено задълбочено тълкуване на използваните понятия. Предложената систематизация на основата на сравнения и анализи е съчетана с изразена лична позиция и показва много добро разбиране на проблематиката на изследването.

5. Методика на изследването

Методиката на изследването покрива задължителните изисквания за дисертационен труд. Обособена е ясна изследователска програма, описана в Глава Втора, която е показател за задълбочеността и прецизността на работата. Добре би било основната част от описанието на тази програма (обекта, предмета, целта, задачите, хипотезата и изброяването на изследователските методи) да намери място в увода на дисертацията, тъй като теоретичните методи на изследване са използвани предимно в Първата глава. Докторантът е показал умения

за подбор и научен анализ на специализирани литературни източници, познаване на редица теоретични изследователски методи и демонстрира успешно приложение на широка гама от методи за емпирични педагогически изследвания (тестиране, анкетиране, експертна оценка и методи на статистическа обработка). Описаният педагогически експеримент е проведен на няколко етапа като предварителен, основен, заключителен и внедрен в практиката. Към всеки емпиричен метод за събиране на данни е изготвен детайлно описан инструментариум.

Използвана е адаптирана към съответното учебно съдържание система от критерии и показатели за измерване на резултатите от изследването. Въз основа на статистически подходящо обработените резултати са направени изводи, които са описани в глава Трета. Броят на участниците в емпиричното изследване е внушителен (572 ученици от 4 училища), което осигурява достатъчна репрезентативност.

Самият експеримент е много обстойно описан и преценявам, че това е една от силните страни на дисертацията.

Приложената комплексна методика дава възможност за аргументиран отговор на поставения изследователски въпрос как конструираният модел на web-базирано обучение за формиране на компетентности за здравословен начин на живот у учениците и води до повишаване информираността на обучаваните по темата, изграждане на позитивно отношение към нея и промяна в поведението на учениците.

Оценявам много високо умението на Бисер Станиславов да провежда прецизно педагогическо изследване, да събира и обработва емпирични данни, да формулира аргументирани изводи и да описва всичко това в ясен и научно издържан стил.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд е с обем от 164 страници. Съдържанието е структурирано в увод, три глави, заключение, приноси, библиография и 7 приложения. В основния текст се съдържат 73 фигури и 83 таблици. Използваната библиография включва 133 подходящо цитирани източника.

Приемам избора на докторанта за този вариант на структуриране на дисертационния труд, макар че имам виждане съдържанието на Първата глава да се обособи в две части, съответно за web-базираното обучение и за дидактическите характеристики на обучение за здравословен начин на живот. Съдържателната част, свързана с web-базираното обучение смятам, че е достатъчно богата на концепции и идеи и може да има самостоятелен характер. Отделянето на резултатите от експеримента в отделна глава е оправдано само поради техния голям обем, защото ги приемам като неразделна част от описанието на педагогическия

експеримент. Смятам, че част от таблиците с данни могат да имат място в Приложението към дисертацията.

Съдържанието на **глава Първа** е свързано с две теми - web-базираното обучение и обучението по изграждане на здравословен начин на живот като компонент на училищното образование по биология. Много високо оценявам старателното разглеждане на понятийния апарат, свързан с дигитализацията на образованието. Познавайки се на мнението на голям брой изследователи в тази област, докторантът е направил задълбочен анализ на различните определения и взаимовръзки, като е аргументирал собствената преценка и сам е формулирал работни определения. Задълбоченото тълкуване на понятията и предложената добре обоснована логическа йерархия (фиг.11) са направени с разбиране и изява на лична позиция. Разгледаните 7 модела на web-базирано обучение са много добре описани и систематизирани в контекста на поставената изследователска цел. Изборът на модела Fadli , който съчетава web-базирано обучение и конвенционалното обучение (лице в лице) като основа за изграждането на собствения за изследването модел е обоснован достатъчно аргументирано. Изграждането на web-сайтът „Знам за 7“ с домейн <http://biserstan.ucoz.net/e> е съобразено с критериите и структурата на този модел.

Добра научна подготовка докторантът показва при описание на етапите за изграждане на web-базирано обучение, които по-късно ползва в конструкцията на собствения модел. Развитието на web-образователните технологии е описано в сравнителен план и много добре систематизирано в табл. 1.10. Разглеждането на най-използваните през последните три години образователни платформи (LMS) е направено от автора в достатъчно синтезиран вид, като са представени в сравнителен план (Табл. 1.12) техните функционални възможности, ориентирани към учебния процес.

Предвид качествата на изградения собствен образователен сайт „Знам за 7“, както и разработените от него уроци по Биология и здравно образование в 8. клас за сайта „Уча се“ смятам, че Бисер Станиславов притежава неоспорими дигитални компетенции, които го определят като модерен и успешен учител. Доброто познаване на нормативната уредба в страната, свързана с web-базираното обучение и умелото използване на content анализа е позволило докторантът да направи систематизация и уточняване на понятията, което оценявам като много полезно за бъдещи изследвания в тази област. Това, заедно с предложеното сравнение на традиционното с web-базираното обучение смятам, че също има приносен момент. Сравнението е направено убедително въз основа на разбиранията на много автори, на базата на ясни и точно формулирани показатели за сравнение и е представено нагледно в таблица 1.15.

Оценявам направения анализ, тълкуване, систематизация и изводи като ценен приносен момент за теорията на електронното обучение.

Всички тези разглеждания добиват по-конкретна практическа насоченост като се обвържат със спецификите на обучението по Биология и здравно образование в 8. клас. Това е направено успешно в т.2.3 от дисертацията и е съобразено с възможностите, предоставени от сайта „Знам 7“ и с авторските уроци в сайта „Уча се“.

Към тази глава е направен анализ на разбирането за Здравословен начин на живот и на понятията, свързани с него като дидактически предизвикателства. Описаният мониторинг за здравословния начин на живот на подрастващи ученици в България и изводите от него са послужили като добра основа за аргументиране на необходимостта от предприетото педагогическо изследване.

Втората глава „Методология на педагогическото изследване“ съдържа представяне на изследователската концепция и съответстващия ѝ инструментариум. Високо оценявам детайлното описание на емпиричното изследване и обвързването му с web-базираните ресурса на създадения сайт. Изграденият концептуален модел за формиране на компетентности за здравословен начин на живот чрез Web-базирано обучение по Биология и здравно образование, който е цел на изследването, е описан надлежно и онагледен сполучливо чрез фиг. 2.1.

Третата глава е посветена на „Резултатите от педагогическия експеримент и техния анализ“. Тя включва представянето, статистическата обработка и анализа на емпирико-експерименталната фактология, събрана от автора. Високата ми оценка за качеството на тази част от дисертацията се основава на голямата по обем събрана база от данни, на аналитичната им обработка и тяхното обобщение и тълкуване.

Съдържанието на **Заклучението** съдържа обобщена формулировка на резултатите като решение на изследователските задачи, потвърждаване на хипотезата и на изпълнението на целта, синтезирано представяне на изводите и определяне на перспективите за бъдещето на изследването. Тук отново потвърждавам високата си оценка за научната зрялост на автора и за умението му да интерпретира педагогическите явления.

Стилът на написване на дисертацията е научно издържан, съобразен със съвременния технологичен речник, мисълта е много добре логически конструирана, формулировките са ясно и точни. Техническото оформление е много добро.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Кандидатът е обособил девет приноса – два на теоретично и седем на практико-приложно ниво. Напълно приемам самопреценката за приносното значение на анализа за мястото и ролята на web-базираното обучение за теорията на електронното обучение. Създаденият концептуален модел за формиране на компетентности за ЗНЖ, в условията на web-базирано обучение по Биология и здравно образование в 8. клас безспорно обогатява методиката на обучението по биология.

Оценявам като важен практико-приложен принос създаването на образователни ресурси към създадения сайт „Знам 7“, авторските уроци в сайта „Уча се“, както и описанието на педагогическия експеримент, който може да служи като добър пример за бъдещите дисертационни изследвания.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Докторантът е приложил списък от 6 бр. статии, публикувани в периода 2018 – 2022 г. От тях 1 бр. в Сборник с доклади от студентска научна конференция, 4 бр. в Научни трудове на Съюза на учените в България – Пловдив и 1 бр. в Педагогически форум, ДИПКУ - Тракийски университет. Две от тях са самостоятелни и четири в съавторство с научните ръководители. Тематично публикациите са свързани с темата на докторската дисертация.

9. Лично участие на докторанта

От предоставените документи и публикации, както и от дисертационния труд, считам че докторантът Бисер Станиславов е провел самостоятелно изследователската дейност по дисертацията си. Задълбоченото описание на експеримента показва, че безспорно е реално проведен. Стилът на писане е еднакъв във всички публикации, автореферата и дисертацията.

10. Автореферат

Удостоверявам, че авторефератът отразява в обобщен и кратък вариант дисертационния труд.

11. Критични забележки и препоръки

Критични бележки към предложената ми за рецензия дисертация нямам. Имам определени препоръки, споменати по-горе, свързани със структурирането на работа, които са с пожелателен характер и не омаловажават оценката ми за високото качество на проведеното дисертационно изследване.

12. Лични впечатления

Не познавам лично докторанта. С голям интерес разгледах направения от него сайт, който определено ми хареса.

13. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

С цел популяризиране на резултатите от изследването и ползите от него препоръчвам на докторанта да подготви още публикации за научната периодика, реферирана и индексирана в световната база данни Web of Science и Scopus. По-активното участие в Международни конференции, смятам че ще бъде важна задача пред професионалното развитие на Бисер Станиславов.

Препоръчвам изследването да продължи като се ориентира към най-новите технологии, като Remote Control, Augmented Realty (добавена реалност) и Artificial Intelligen. Надявам се, че в научните търсения на докторанта ще се включи и обучението чрез мобилни устройства (mLearning).

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд **съдържа** научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и **отговарят на всички** изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Дисертационният труд показва, че докторантът **Бисер Сашов Станиславов притежава** достатъчно и задълбочени теоретични знания и професионални умения по научна специалност Методика на обучението по биология като **демонстрира** качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята **категорично положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“** на **Бисер Сашков Станиславов** в област на висше образование 1. Педагогически науки; професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по...; докторска програма Методика на обучението по биология.

08.09. 2022 г.

Рецензент: .....

(проф. д-р Желязка Райкова)